

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:17, Aralık 2018, s. 10-19

Prof. Dr. Yavuz KIZILÇİM

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi, skzlcim@hotmail.com

BAUDELAIRE VE YAHYA KEMAL'DE ÖLÜM VURGUSU

Özet

Bu çalışmada, Baudelaire'in ölüm üzerine yazdığı Yoksulların Ölümü ve Beyatlı'nın Rindlerin Ölümü şiirlerinde ölüm vurgusu yoksullukla ilişkilendirilerek değerlendirilecektir. Vurgulama, şiir dilinde herhangi bir konuyu özellikle belirtme, üzerine dikkat çekme ve yoğunlaşma işlevini yerine getirmektedir. Öncelikle şunu vurgulamak istiyorum, diye başlayan cümlelerle vurgulanmak istenen sözlerin gerisinde saklanan asıl gerçeği diğerlerinden bir adım öne çıkarmak ve söylenenlerin daha etkili olmasını sağlamak hedefleniyor. İlk okumada, ölüm düşüncesi her iki ozanın belleğinde de doğa ötesi bir uzama giriş kapısı olarak düşünülmüştür. Hem Baudelaire'e, hem Beyatlı'ya göre ölüm yoksula da, zengine de hakça paylaşım düzenini sağlayacak bir araç olarak tasarlanmıştır. İki şairde de, ölüm üzerine yapılan bağdaştırma ve vurgulamalar arasında pek çok benzerlikler bulunduğunu gözlemliyoruz. Bu çalışmada ölümün özellikle öznenin bilgisi dahilinde kesin bir yargı, genellemeler ya da önermeler eşliğinde yazıldığını göstereceğiz. Bu şekilde vurguya dayalı bir söylemin şiir dilinde kullanılması geniş ölçüde uslamlama yoluyla okuru bilgilendirmeyi, yönlendirmeyi ve sözlerinin etkisini artırmayı amaçlar.

Anahtar kelimeler: Söylem çözümlemesi, ölüm, yoksul, vurgu, anlam birliği, değişik bağdaştırmalar

PUT THE EMPHASIS ON THE DEATH IN THE POEMS OF BAUDELAIRE AND BEYATLI

Abstract

This article is intended to study certain affinities existing in The Death of the poor of Baudelaire and The Death of the Rinds of Beyatlı. We will analyze the emphasis

on the death in connection with poverty in two poets. Emphasis makes the function of focus, determine a theme and draw the attention of the reader on a subject. With the sentences which begin by I must emphasize that... have to put the emphasis at first, we aim at telling reality behind the words and at assuring the most effective of what we said. In this context, the death is considered as the door of the entry in one the afterlife of this real world. At both studied poets, the death is thought as unique way which is going to assure just sharing at the same time for the poor people and for the rich. Thus, the emphasis of the poetic function of language in relation to the language of communication will become the distinctive criterion in the definition of poetry like: it is the death which consoles, and which makes live. We are going to try to show metaphors and very similar connotations on the death in Baudelaire just like Beyatlı. In every sequences of the poems, one somewhere else the death is planned in detail by the subject which speaks as a judgment, as a general idea or as a proposal. So, the employment of a speech established on emphasis, it aims largely at inquiring, at turning and at increasing the efficiency of those that we spoke.

Keywords: Discourse analysis, death, poor, emphasis, semantic unit, unusual expression

Baudelaire, *Yoksulların Ölümü* şiirini "ölüm, avutan da -ne çare ki- yaşatan da" biçiminde bir dizeyle başlatmış; ölüm üzerine vurgu yaparak ve şimdiki zaman kipiyle çekimleyerek şiir diline taşımıştır. Daha ilk okumada, yanında yer aldığı eylemle şiirin bütünlüğünü bozmadan ölümü vurgulayan çeşitli belirlemelerle karşılaşırız.

La Mort des Pauvres/ Yoksulların Ölümü

C'est la Mort qui console, hélas! et qui fait vivre;/ Ölüm, avutan da -ne çare ki- yaşatan da
C'est le but de la vie, et c'est le seul espoir/ Hayatın sonu; yine de tek ümit, tek güven
Qui, comme un élixir, nous monte et nous enivre,/ Bizi bir iksir gibi kavriyan, sarhoş eden;
Et nous donne le coeur de marcher jusqu'au soir;/ Akşamlara kadar didinmek gücünü veren

A travers la tempête, et la neige, et le givre,/ Karda kışta, boralar, tipiler arasında.
C'est la clarté vibrante à notre horizon noir;/ Parıldayan tek ışık, kapkaranlık dünyada;
C'est l'auberge fameuse inscrite sur le livre,/ Dört kitabın yazdığı o koskocaman handa
Où l'on pourra manger, et dormir, et s'asseoir;/ Mümkün artık doyup, dinlenip uyuyabilmen

C'est un Ange qui tient dans ses doigts magnétiques/ Sihirli parmaklarla, üstüne titreyerek,
Le sommeil et le don des rêves extatiques,/ Uykuların en güzelini getiren melek;
Et qui refait le lit des gens pauvres et nus;/ Yoksulun, çıplağın yatağını yapan eller

C'est la gloire des Dieux, c'est le grenier mystique,/ Tılsımlı ambar; tanrıların şerefi, şanı;
C'est la bourse du pauvre et sa patrie antique,/ Yoksulun dağarcığı ve en eski vatani;
C'est le portique ouvert sur les Cieux inconnus!/ Bilinmedik göklere açılan tâk-ı zafer! (FM,
2001:198/ Antoloji.com Kültür Sanat, 2004:22)

(C'est la Mort qui console, hélas! et qui fait vivre/ Ölüm, avutan da -ne çare ki- yaşatan da) dizesinde görüldüğü gibi Fransızcasında ölüm sözcüğünü vurgu bildiren (c'est...qui) arasına alarak yapılan vurgulamalar, şiir dilinde herhangi bir konuyu özellikle ve öncelikle belirtme, onun üzerine dikkat çekme ve yoğunlaşma işlevini yerine getirmektedir. Banguoğlu (2004:114) vurguyu sözün ezgisi olarak tanımlar: Dilin sesleri boğumlanmanın insan sesi üzerinde meydana getirdiği renk çeşitlenmesi mahsulüdür. Sesliklerin süresi de ses çeşitlerini artırabilir. Söz içinde soluk hamleleri yer yer ve derece derece yeğînleşir. Buna paralel olarak ses organlarının hareketleri de sertleşir. Böyle şiddetlenme noktalarında meydana gelen heceler yanlarındakilerden yeğînlikçe farklı, yani daha kuvvetli olurlar. Vurgunun yerleri ve söz içindeki işleyişleri çeşitlidir. Kelime, belirtme öbeği, cümle gibi sözün her anlam birliği (unité sémantique) bir vurgu taşır ve kimliğini ondan alır. Vurguyu bu anlam birliklerine ve özel işleyişlerine göre belirleyeceğiz. Öncelikle şunu vurgulamak istiyorum, diye başlayan cümlelerle belirtilmek istenen sözlerin gerisinde saklanan asıl gerçeği diğerlerinden bir adım öne çıkarmak ve söylenenlerin daha etkili olmasını sağlamak vurgulamanın birinci amacıdır. Baudelaire'e benzer şekilde, Beyatlı'da (ölüm asûde bahar ülkesidir bir rinde) dizesinde adı sanı bilinmeyen bir rindin gerçekleştirdiği değişikli eylemleri ölüm sözcüğü üzerine vurgu yaparak ve her cümlenin başına yazarak bütün insanlığa aitmiş gibi tanımlamaktadır. Her şey tek teselli (consoler) avundurmak, yatıştırmak, unutturmak eyleminin içine sığdırılmış, yoksulun dünyadaki hayatında bu kadar yükü zahmetsiz taşıyabilmesi bu büyük teselliye bağlanmıştır. Her insanın avutulmaya ihtiyacı var ve bu da ölümüm insanı teselli eden yanıyla karşılanmıştır.

Baudelaire, (Fleurs du Mal) Kötülük Çiçekleri'ndeki şiirlerinde ölüm, aşk, uçurum ve kötülük kavramlarını öne çıkarır. Avutan da, yaşatan da ölüm'dür, derken burada ölüm olumlu göndermeye sahip bir kavramın karşılığıdır. Şiirin yapısında kurulan biçim içerik ilişkisinde içerik olarak seçilen yoksullar ve yoksulların ölümü açık bir sınıflandırma girişimidir: Yoksulların ölümü özellikle simgeleştirilerek ona özel bir anlam yüklenmek istenmiştir. (Yoksul ile çıplağın yataklarını serer) dizesinde kast edilen anlamda hem yoksulluğun, hem de çıplaklığın bir arada kullanılması öncelikle insanın dünyaya gelirken çıplak oluşuna gönderimde bulunur. Ama yoksul doğumdan sonra da çıplak kalacaktır ve belki de, sadece toprak ona uygun bir giysi olarak biçilmiştir. Şiirde biçim olarak sanki yoksulların ölümü farklı bir ölüm gibi diğerlerinden ayrılarak izleksel olarak da öne çıkarılmak istenmiştir: melankoli yerine kullanılan "horizon noir/ kara ufuk" nitelemesi çok katmanlı ses ve anlam birliği oluşturan bir nitelemedir. Ölümün yoksulun çıkını ve onun eski vatani olduğu, yoksulluğunun kışın fırtına ve kar, kırağıyla sınava çekildiği söylenirken, yoksulun kara ufku gibi umutsuz bir görünüm içinde sertliği ve soğuğu taşıdığı duyurulmaktadır.

C'est la Mort qui console, hélas! et qui fait vivre/ Ölüm, avutan da -ne çare ki- yaşatan da: Bu bağlamda, öncelikle okurun belleğinde bir tasarım planı kurulur. Ölümün avutan ve yaşatan

iksisir gibi bir içecek biçiminde işlendiği şiirde, ozanın ölüm üzerinden iksisir gibi kavrama ve sarhoş etme saptaması belirginleştirilir. Özne, sadece ölümün insanlara sabahtan akşama dek didinme gücü verebileceğini ve yeryüzündeki yokluklara karşı durmanın onunla olanaklı olduğu; bu nedenle, ölümün yoksul ile çıplağın yataklarına karşılık geldiğini düşündürür. Bu şekilde, şiirin girişinde "avutan/yaşatan" ölüm içeriğindeki olumlu nitelik özdeşliği ilgisizle koştur bir anlam alanı kurulmuş oluyor. Bu nitelemeler arasında çağrışımsal, göndergesel ve anlamsal çeşitli bağıntılarla bir anlam birliği kurulduğu haber verilmektedir. Ölüm avutan olduğuna göre, yaşamı çağrıştıran umutla, kışı çağrıştıran soğuk sözcüklerinin (kışın fırtına ve kar, kırağı arasından/ kara ufkumuz için titreşen bir ışıktır) dizelerinde soğuktan titreyen ışık söz öbeğinin seçilmesi anlamlı duruma gelir: Bu sözcük seçimleri arasında kurulduğu bulgular farklı bağıntı işlevleri yol göstericidir. Bu şekilde ölüm üzerine vurguya dayalı bir söylemin şiirde kullanılması uslamlama yoluyla okuru bilgilendirmeyi, yönlendirmeyi ve okurun ölüm üzerine önceki bilgilerini etkinleştirmesine olanak sağlamaktadır. Neredeyse her dizenin başına ölüm yazsak doğru olur çünkü şiirdeki her dize vurgulu bir ölüm tanımıdır:

C'est le but de la vie, et c'est le seul espoir: (Ölüm) yaşamın amacı ve tek umududur: Ölüm yaşamın neden olduğu sorunlara bir çözüm yolu ve yoksulun tek umudu olarak gösterilir. Seçili örneklerde gözlemlendiği gibi, anlamsal çağrışımlarından kaynaklanan bu ikilikler arasında (clarté vibrante/ auberge fameuse/ manger/ ange) gibi sessel bağıntıların kurulduğu da görülmektedir: Çoğu kez yinelenen "c'est" yinelemeleri: s, e, u, l, e, s, p, o, i, r "iksisir", "élixir" (s) (l) ve (e, o) yinelemeleri: (c, s) ve (s, r); "console", "hélas" (enivre) ve (coeur) yinelemeleri önemli sayıda sesli bağıntılar oluşturuyor: (doigts, don, dieux) (dormir/ s'asseoir) (h, o, r, i, z, o, n, n, o, i, r). Bu bağlamda "ses doigts magnétiques/ grenier mystique" ve "sa patrie antique/ rêves extatiques/ le portique" arasındaki p, r, s, t, q sesleri arasındaki ses uyumu, hem şiir dilini zenginleştirmiş, hem de şiirin ses ahengi niteliği öne çıkarılmıştır. Burada sözü edilen, melek ölüm meleği Azrail'dir, insanın canını alması için manyetik parmaklarla çekim alanı oluşturmak ve insanın ölüm anında kendinden geçirici düşler görmesini sağlayan bir melektir. Değişik bağdaştırmalarda (expression inhabituelle) sıfatlar (extatique) sık kullanılıyor. Pierre Fontanier gibi, biz de, iki tip niteleme biçimi ayırt etmekte yarar var sanıyoruz. Biri, anlam için gerekli, çünkü bu nitelemede, bir objenin tümü değil parçası hedef alınmıştır. Oysa ikinci tip niteleme, tam tersine objenin tümünü içerir, çünkü onun bir kalitesini belirler (Kantel,1978:60). Şiirde Azrail'i tanımlarken (ses doigts magnétiques) manyetik parmaklı denilmiştir: bu meleğin parmakları manyetik olmalı ki, manyetik bir çekim alanı oluşturabilsin ve insanın canını teninden kolayca ayırabilsin; çünkü ruh maddi bir güç ya da nesne değildir. Buna ek olarak, bu seslerle diğer dizeler arasında birçok ses benzerdir.

Böylece, bu sözcüklerin (sa/ses) gibi iyelik niteleyicileriyle bir arada kullanılması, diğer sözcüklerdeki (ses doigts/ sa patrie) gibi ince ünlülerle uyuşan bir nitelik gösterir. Şiirin iç tınısına, sesine, ahengine ve dil bilgisine önem veren Baudelaire için bu durumun sözcük seçiminde belirleyici olduğunu özellikle vurgulamamız gerekiyor. C'est la clarté vibrante à notre horizon noir;/ Parıldayan tek ışık, kapkaranlık dünyada dizesinde: hayatımızın meçhul sonunun bilinmezliğini gideren ve bilinmeyen hayatın sonunun nereye varacağını apaçık kanıtı yine ölüme yapılan vurguyla gösterilir.

Çünkü şiirde konu olarak seçilen ölümü olumlu bir içeriğe dönüştürmek için yakın bir hedef gözetilerek uzak bir ümit (teselli) seçilmiştir. Gerçekte aşkla, ölümün sevgiliyle bir arada düşünülmesinin somut bir karşılığı bulunmamaktadır; bu ölüm uzamının şiirdeki karşılığının 10 adet (ve) bağlacıyla sağlanan sürekliliğin teselli veren ve sözlerinin sonu gelmediğine tanık oluyoruz: "Où l'on pourra manger, et dormir, et s'asseoir;/ (ölüm) Yemek, (ve) oturmak, (ve) yatmak için bir kolaylıktır" Şirin birçok dizesinde sıkça yinelenen (ve) bağlacı iki denk ya da karşıt anlamı birbirine bağlar: ölüm şöyle şöyle işler yapar ve (ve) bağlacıyla bunların yanında şu eylemleri de yapar gibi, bir anlam alanı yaratılır: "le lit des gens pauvres et nus/ yoksulların (ve) çıplakların yatağı" bu dizede yoksullar sözcüğünü (yatak) sözcüğüyle açımlayarak çıplaklar sözcüğüyle genişletir, " la Mort qui console et qui fait vivre/ ölüm teselli eder (ve) yaşatır" bu dizede ölümün her iki olumlu yanı bir arada değerlendirilmiş ve böylece büyük harfle yazılarak vurgulanan ölüm sözcüğü teselli eden nitelemesi yaşatan nitelemesiyle bir arada değerlendirilerek (Ölüm) üzerine yapılan vurguyu artırmakta ve anlamsal boşlukları doldurmaktadır. "but de la vie, et c'est le seul espoir/ yaşamın amacı (ve) tek umudu" şiirin öznesi ölümü bu iki benzer ve eşdeğer sözcüğü "yaşam/umut" (ve) bağlacıyla birbirine bağlayarak ayrıntılandırır, "nous monte et enivre/ kavrar (ve) sarhoş eder", (ve) dizenin başında " Et nous donne le coeur de marcher/ (ve) bize yürüme gücü verir", yine iki kez yazılan (ve) tempête, et la neige, et le givre,/ fırtına (ve) kar (ve) kırağı. Ölüm sözcüğünün şiirde öne çıkarılan yan anlamları: kışın "fırtına (ve) kar (ve) kırağı" arasında her üç durumda da eşdeğer olan "kara ufkumuz için titreşen bir ışıktır" kavramı bu üç soğuk durumunu (ve) bağlacıyla bir araya getiren bağlantı unsuru durumundadır: doğumda sıcaktan soğuğa çıkan insan, öldüğünde de aynı şekilde sıcaktan soğuk mezara gönderiliyor, "Le sommeil et le don des rêves/ Uyku (ve) esrik düş", "la bourse du pauvre et sa patrie antique/ yoksulun çıkını (ve) onun eski vatani" dizelerinde yoğun (ve) kullanımı iki sözcük/ eylem arasına yazılarak aralarında sürekliliği bulunan, devam edecek bir bağıntı bulunduğunu vurgulamaya olanak sağlar. Yan anlam, nesnel olmayan görünümünü yükleminden (attribut)nün bir yargı oluşu olgusundan alır, çünkü yargı bireyin varlığını, yani öznelliğini peşin olarak varsaymaktadır: anlamın ancak sözce içinde belirebileceği, en küçük dil birimi olarak sözcüğü alırsak, bunun sözce dışında tüm canlılığını yitirdiği bilinir. İnsan tüm davranışlarında bir bilgi üretme etkinliğindedir (activité cognitive/bilişsel etkinlik) sürekli olarak (Kantel, 1979:104-105). Bu vurgulu anlatımlarla şiir dilinde birbirini tamamlayan iki eylem olan, kavramak ve sarhoş etmek eylemlerinde, şiirin arka fonunu oluşturan ölüm benzer esenlikli bir duyguyu imgeler ve bir önceki dizinin izdüşümü olarak belirlenir. Bu özellikle vurgulu dizelerde yer alan sözcükler birbirinin anlamını bütünler ve aynı anda aynı kavramı gösterebilecek nitelemelerdir; bu bilgilere ek olarak, "ve" ile bu bir arada bulunma durumu sürdürülerek, yaşam ile ölüm'ün, uyku ile düş'ün birbirini anıştıran kavramlar olduğu sezgi yoluyla duyuruluyor: Çünkü (ve) bağlacının da aracılığıyla aralarında ve aynı düzeyde yer aldığı bu, şu, o'nun bize bildik gelen göndermeleri yüzünden, öznenin kendisi de bir bildiklik, bir alışılmışlık değeri kazanmaktadır. Şiiri sözceleyen öznenin gözlemci kimliği sürmekte ve gerçekleştirdiği anlık eylemleriyle yine yoksulun başka eylemlerini de etiketlemektedir. Her iki şair de, yoksulu dünyada gün görmemiş, dünyanın nimetlerinden yararlanamamış gibi görüp gösterirler ve ölümle,

dünyanın tüm yükünü sırtında taşıyan yoksula, tanrının tılsımlı ambarına doldurduğu zenginliği vaat ediyor. Bu nedenle, ölüm tek umut ışığı olarak gösterilmiştir.

Uzaman gerçekliğine karşılık ölüm, yaşam deneyimlerini paylaşım yoluyla uyumlu şekilde öteki dünyadan çok bu dünyaya özgü niteliklerle donatılmıştır. Ölümün yoksul ile çıplağın yataklarını sermesi tasarımı bu doğa içre niteliği güçlendirir. Şiirin ilk biriminde çizilen bu görüntülü tabloda insana ölümün akşama dek didinme gücü veren itici gücü ve bu gücün niteliklerine yer verilmiştir. Şiirdeki "titreşen bir ışık", "Ölüm Bir kapıdır" gibi eylemlerin, şimdiki zamandaki bir sürekliliği dile getirmesi de önemlidir. Ayrıca ölümün iksir ve sarhoşluk veren sürekli bir eylem durumunda düşünülmesi eksik resmi tamamlar:

Qui, comme un élixir, nous monte et nous enivre,/ (Ölüm) iksir gibi kavrar ve sarhoş eder: Elixir büyülü etkilere sahip güçlü bir içkidir.

C'est la gloire des Dieux, c'est le grenier mystique,/ (Ölüm) Gizem yüklü ambardır ve Tanrıların şanı'dır.

Şiirin öznesi, ölüm gizem yüklü ambardır ve Tanrıların şanı'dır gibi genel yargılarda bulunur. Yani günlük yaşamın tekdüzeliğinde yoksullar üzerinden aktarılan düşünceler tüm insanlığın genel durumunu olarak gösterilmektedir. Şiirin ismiyle başlayan ve iki dörtlükteki geniş zaman kipiyle belirginleştirilen ikili karşıtlıkların sözcüklerin anlamsal düzeyinde de var olduğunu görüyoruz. Sözelimi, mutluluğun ifadesi olan sevgiliyle, esenliksizliği ifade eden sevgili (hınzır) ölüm arasındaki karşıtlık ilişkisi şiirin içerik düzeyinde şöyle gösterilebilir:

Esenlikli		Esenliksiz
↓		↓
Sevgili → (hınzır) → Ölüm		
(Kapı) Açmak		Kapamak
Yoksulun çıkını		Kara Ufuk
Yoksul		Zengin
Gizemli ambar		İksir

Burada sözü edilen olumlu ve olumsuz karşıt yapılardan nasıl bir anlam çıkarılacağı açıktır: Esenlikli ve esenliksiz duygulara gönderimde bulunan sözcüklerin bir arada kullanılması özellikle olumsuz anlama sahip sözcüklerin içeriklerinde bir yumuşatma etkisi yarattığı söylenebilir. Bu etki olumsuz içeriğe sahip sözcüğün önce söylenmesi ve sonra söylenen olumlu sözcüğe anlamsal aktarımda bulunulması ile ortaya çıkar. Söz konusu düşünce aşağıdaki dizide daha belirgindir:

C'est la clarté vibrante à notre horizon noir;/ (Ölüm) kara ufumuz için (titreşen) bir ışıktır: kara ufuk insanın umutsuzluğa düştüğü zamanları imgeler.

Le sommeil (uyku) eğretilmeli olarak ölümü çağırıştır çünkü uyku ölüme eşdeğer tutulmuştur uyku yarı ölümdür uyku durumunda beden organları çalışma hızlarını en alt düzeye indirirler.

Şiirde başlık dışında 11 ve 13. dizide adı anılan "yoksullar" (Et qui refait le lit des gens pauvres et nus;/ Ölüm Yoksul ile çıplağın yataklarını serer/ C'est la bourse du pauvre et sa patrie antique,/ Yoksulun dağarcığı ve en eski vatani) ölümü zenginlerle yoksulların aynı düzeyde yer almalarına olanak tanıyan bir eşitleme aracı olarak alırlar. Mezarın bir tür yatak düzeninde

düşünüldüğü doğrudur. Bu serili yataklarda yoksulla zengin aynı düzeye erişerek sonsuz bir uykuyu yan yana yatarlar (uyurlar). Ve yaşamda bütün kazancı (bourse), şiiirde (patrie antique) diye tanımlanan insanın ilk ülkesi diye isimlendirilen ölümdede tadarlar.

C'est le portique ouvert sur les Cieux inconnus!/ Ölüm Bir kapıdır açılan o bilinmez göklere!: Ölüm yaşanacak dünyaların en iyisi bir öte uzamı göstergeler ve onun bilinmeyen göklere açılan yuvası simgesel anlamda (kapısı) olur: Çünkü (c'est l'auberge fameuse inscrite sur le livre,/ kitapların yazdığı ünü çok büyük bir han) kutsal inançlarda yeryüzü bir doğum girişi, diğeri çıkışı ölümlü gösteren iki simgesel kapıya sahip insanların ortak belleğinde tanımlanmış ünlü bir (auberge fameuse) han olarak tasarlanır.

Baudelaire gibi, Yahya Kemal'de de benzer ölüm tanımlarıyla karşılaşırız. Bu çoğu kez açık olumsuz ölüm söylemini usa yatkın kimi karşılıklarla okuduğumuzda aşağıdaki sonuçlara ulaşabiliriz: şiiirin öznesi yaşanan çağın yoksullarını öne çıkararak ölümlü felsefi boyutta değerlendirir. Baudelaire ölümden söz ederken bir (auberge fameuse) han tanımını kullanır. (Auberge) han, küçük kır lokantası, küçük otel anlamına gelir. Yan anlamı bir yere canının istediği zaman girip çıkmak, orayı babasının evi sanmaktır. Baudelaire'in auberge ile iletmek istediği bağlamı Beyatlı biraz daha açarak sözceler. Her ikisi de dünyada bir şeye ulaşmak için çabalar ve ölüm her ikisini de aynı yere götürür.

Beyatlı'nın, *Rindlerin Ölümü* şiiiri geniş zamanlı rivayet kipinde bir masal gibi başlar; ilk dize "Hafız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış" dizesinde ölüm gerçeği okurun belleğinde bilişsel bir etki oluşturmaya yönelik olarak yazılmıştır. Şiiir, zaman boyutu içinde sürekliliği sağlayan imgeleri yansıtabilen dil öğelerini yakaladıktan sonra bunları anlatım gücünün doruğuna yükseltecek bağlantılar içinde, yeni bağdaştırmalar, birleştirmeler, türetmeler hatta sapmalarla ve ses açısından etki sağlayan öğelerden de yararlanılarak dizelere dönüştürebilmektir:

Rindlerin Ölümü/ La Mort des sages

Hafız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış;/ Au jardin, tombeau de Hafez, il y avait une rose;
Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle./ Chaque jour avec sa couleur saignante elle s'ouvrirait

Gece; bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış;/ La nuit, le rossignol, jusqu'à l'aube pleurait
Eski Şiraz'ı hayal ettiren ahengiyle./ De l'ancien Chiraz, avec son harmonie, il faisait rêver

Ölümlü asüde bahar ülkesidir bir rinde;/ Pour un sage, la mort est un pays de printemps bien calme ;

Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter./ Son coeur fume pendant des années comme un encensoir

Ve serin serviler altında kalan kabrinde/ Sous de frais cyprès où se trouve sa tombe
Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter/ Chaque nuit chante un rossignol, à chaque aube s'ouvre une rose (Beyatlı, 1974:93/Aka, 2014:156).

Tıpkı Baudelaire'in *Paçavracıların Şarabı* şiirinde gözlemlediğimiz paçavracı gibi Rind de, dünyaya çok bağlanmayan, onun geçici güzelliklerinin peşinden koşmayan, onunla ilgili büyük tutkular beslemeyen yoksul ve gönül insanını temsil eder. Paçavracı gibi yaşamını sokakta geçiren bütün kişilerin öyküsünü tanıklık yoluyla ve paçavracılardan birinin diğer bütün paçavracıların yerine geçtiği düzdeğişmeceyle dile getirmektedir: o sabahtan akşama dek " karda kışta, boralar, tipiler arasında" durmadan çalışan didinen biridir. Beyatlı ölümün sadece özlenen yanlarını verirken, Baudelaire onu tüm çıplaklığıyla resimliyor. Düşlerle simgeleştirme ve tasarım açısından toplumsal katmanların en altındaki insan, bir yoksulun yaşamı üzerine kurulan *Yoksulların Ölümü* şiiri insan türü üzerine sanılandan daha geniş bir bağlamı görünür kılmaktadır. Beyatlı, Baudelaire şiirinin ölüm tanımını (ölüm asûde bahar ülkesidir bir rinde) bu tek dizede özetlemiş gibidir. Dünya kaygısı olmayan rind de, dünya ile bağlantısını olabildiğince zayıf tutar; onun yaşam anlayışına göre, dünyayı öne çıkarmak, varlığı yok saymak hiçliği yüceltmek anlamındadır. Rindin bakış açısına göre, dünya güvenip bel bağlanacak süreğen bir nesne değildir. Bu bağlamda rind de, dünyaya ve onun geçici değerlerine karşı ilgisiz kalmayı, dikkate almamayı seçer. Ölümü ufuk ve sonsuzluk arasında gelmesi beklenen bir konuk olarak karşılar. Hafız'ı seçmesinin nedeni onu, şairler ve rindler içinde ayrı bir yerde görmesindedir. Yahya Kemal bu şiirde Hafız'ın kimliğinde rind meşreplerin ölüm, bu dünya ve öteki dünya yaşamı konusundaki düşüncelerine göndermeler yapar. Bilindiği gibi, Hafız o devrin en güzel kenti, Şiraz'da yaşamış ve Şirazlı olduğu için Hafız-ı Şirazî adıyla tanınmıştır. Edebiyatımızın değişmez bileşenlerinden Gül ve bülbül mazmunları insanın ölümünden sonra da anısını sürdürecektir unsurlar olarak şiire alınmışlardır. Çünkü bir yeniden dirilişi müjdeliyorlar.

Rindlerin Akşamı

Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç;

Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç!

Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile,
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.

Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan

Geçince başlayacak bitmeyen sükûnlu gece.
Guruba karşı bu son bahçelerde, keyfince,

Ya şevk içinde harab ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lâle açmalıdır göğsümüzde yahud gül (Beyatlı, 1974:92).

Rindlerin Akşamı şiirinde ölüm sözcüğünü doğrudan kullanmadan günün sonu akşam gibi kimi simgelerle çağrışım yaptırdığını görürüz. Yahya Kemal Ölüm saplantısı ve onun doğur-

duğu kaygıyı Baudelaire gibi yumuşatarak vermeyi yeğlemiştir. İlk iki dize akşamın gelişinin şiirdeki anlamını bize önceden haber veriyor. (Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile,/ avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle) dizelerinde Baudelaire'le eş zamanlı olarak teselli etmek eylemini kullanır: önceden Baudelaire şiirini çözümlerken söylediğimiz gibi, teselli etmek (consoler) avundurmak, yatıştırmak, unutturmak eyleminin içine sığdırılmış, yoksulun dünyadaki hayatında bu kadar yükü zahmetsiz taşıyabilmesi bir büyük teselliye bağlanmıştır. Dönülmez akşamın ufku, ömrün sonunu imlemektedir. İnsanoğlu dünyadan gidecektir. İşte bu gidiş dönülmez ufka yaklaşmış bir rindin hayata kayıtsız bakışını yansıtır. Ve bir rindin, son zamanlarını nasıl karşıladığını gösterir. Ölüm gününe yaklaşırken de mevcut duruşunu hiç bozmayan rind, öteki dünyada da olabildiğince huzur ve sessizlik içinde yaşamaya devam edecektir. Her iki şair de dinsel ortamın etkisiyle oluşturdukları mistik hava ile ölümü benzer bir düzleme taşımışlardır.

Ömrünün sonuna geldiğinin farkındadır. Vakit hayli geçmiştir ve zamanı geri getirmek mümkün değildir. Artık dünyada son zamanlarını yaşayan rind, bu son zamanlara (nasıl geçersen geç) derken, aslında kendi keyfince yaşama davranışını gerçekleştiriyor. Rind hayatının hiçbir dönemini önceden planlamaz, gönlünce yaşar, yaşadığı anı en iyi şekilde değerlendirmeyi hedefler. Şiirin ikinci dizesinde vurgulandığı gibi "bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç/ ya şevk içinde harab ol, ya aşk içinde gönül" kısacık ömrünü güzel yaşamayı seçer, hayatın nasıl geçeceği, neler göstereceği onun umurunda değildir: Rind ne dünün hızla geçişine peşinen üzülür ne de yarın başına geleceklerin olumlu olumsuz kaygısını taşır.

Beyatlı başka şiirlerinde de ölümü öne çıkaran örnekler vermiştir. Sözgelimi, *Moda'da Mayıs* şiirinde tam baharı anlatırken sonunu yine ölümle bağlar:

Şafaktan önce uyandım, bahar odamdaydı./Mayıs, çiçekleri etrafa öyle bir yaydı/ Ki varlığım büyülenmişti en derin haz'la./ Cihanda lezzet alınmaz bu duygudan fazla./Seven kadınla seven erkeğin visali gibi,/ Bütün saadet olan mevsimin bu hali gibi,/Sürekli sevgiyi duydukça anne toprak'tan,/ İçimde korku nedir kalmıyor yok olmaktan./ Hayatı rayiha sihriyle sindiren toprak./ Bugün ne semtine baksam, çiçek, çimen, yaprak!/İçinde rahata varmış yatan aziz ölümler/ Demek ki böyle bahar örtüsüyle örtülüler! (1974:102-103)

Sonuç

Bu çalışmada, bir söz sanatı olarak vurgulamanın şiir dilindeki işleyişi gösterilmek istenmiştir. Vurgulama, sözcüklerin gönderme yaptıkları nesnelere daha canlı ve altı çizili bir içerikte aktarmayı hedefler. Son çözümlenmede, ölüm düşüncesi her iki ozanın belleğinde de bir öte geç (doğa ötesi) uzama giriş kapısı olarak düşünülmüştür. Hem Baudelaire'e, hem Beyatlı'ya göre ölüm yoksula da, zengine de hakça paylaşım düzenini sağlayacak bir araç olarak tasarlanmıştır. İki şair de, ölüm üzerine kimi bağdaştırmalar ve vurgulamalar açısından pek çok benzerlikler bulunduğunu gördük. "Ölüm, avutan da -ne çare ki- yaşatan da/ Yoksulun dağarcığı ve en eski vatani" dizeleriyle ölümü insana daha yakın, daha yatıştırıcı ve ruha katkı sağlayan bir içerikte değerlendirmesine olanak sağlamaktadır. Ölüm düşüncesi manyetik parmakları aracılığıyla uyku deren bir meleği örnek olarak bu saptamalardan daha ideal, daha arınmış bir biçimde simgeleştirilemez. Bu değerlendirmenin ışığında, ölümü bir yoksunluk değil erinçli, bir yaşa-

min başlangıcı olarak insanın özlemini duyduğu bir ömrün ilk adımı olarak ele almışlar ve ölüm bir müjde olarak verilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aka, P. (2014) Au carrefour des influences: Yahya Kemal et la Modernité de la Poésie turque, Université Paris-Est, <https://tel.archives-ouvertes.fr>
- Banguoğlu, T. (2004) Türkçenin Grameri, Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları,
- Baudelaire, C. (2011) Les Fleurs du Mal, réimpression Éféle de l'édition Poulet-Malassis et de Broise, Paris, 1861, Paris, BeQ, Ce tirage au format PDF est composé en Minion Pro et a été fait le 8 octobre./ Kötülük Çiçekleri, Ahmet Necdet Çevirisi, İstanbul:Dharma Yayınları, 2006.
- Baudelaire, C. (2009) Le Spleen de Paris, Les Paradis artificiels, Bookking International, Les Fleurs du mal suivies du Spleen de Paris, Éditions de Clairefontaine, 1947, La Guilde du Livre, Lausanne. Introduction, éclaircissements et notes de Blaise Allan, BeQ, Jean-Yves Dupuis, Paris/ Paris Sıkıntısı (Tahsin Yücel Çevirisi), İstanbul: Adam Yayıncılık, 1984.
- Beyatlı, Y K. (1974) Kendi Gök Kubbemiz, İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları 47.
- Beyatlı, Y K. (1976) Hatıralarım, İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Chevalier, J.&Gheerbrant, A. (1982) Dictionnaire Des Symboles, Paris:Editions Robert Laffont S.A et Editions Jupiter.
- Cohen, J. (1966) Structure du Langage Poétique, Paris:Flammarion.
- Fontanier, P. (1977) Les Figures du Discours, Introduction par Gérard Genette, Paris: Flammarion.
- Kantel, S. (1978) Bağdaştırmalar Üzerine, Ankara:FDE.
- Kantel, S. (1979) Prieto'nun Göstergebiliminde Connotation Kuramı ve Hjlemslev, Ankara:FDE.
- Le Nouveau Petit Robert (1993) Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, Montréal, Canada.
- Saraç, T. (1989) Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük, İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu sözlüğü (2007) Ankara: TDK Yayınları, A-K/ L-Z, 2 Cilt.
- Vardar, B. (2002) yönetiminde Nükhet güz, Erdim Öztokat, Osman Senemoğlu, Emel Sözer, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Multilingual.